

בנין יעקב

פרשת ויקרא

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעודד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

פרשת ויקרא

ג..... חומר עיון הגזל.....

ח..... חובת הזהירות אפילו מחשש גזל.....

ניסן תשפ"א

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

כמו כן ניתן להשיג את סדרת הקונטרסים

בנין יעקב על המועדים

אלול - תשרי • חנוכה • שבב"ם • פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר • שבועות • בין המצרים

וכן בנין יעקב על התורה: בראשית • שמות

פרשת ויקרא

חומר עוון הגזל

טעם שהוצרך הכתוב להזהיר שלא יקריבו מן הגזל

בפרשתן (ויקרא א ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה" וגו' ומבואר ברש"י 'אדם' למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהרי הכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. ובגמרא (בבא קמא סו:) דרשינן זאת מהא דכתיב (שם פסוק י) "ואם מן הצאן קרבנו", 'קרבנו' ולא מן הגזל.

והקשו המפרשים, דהרי דבר זה - שיש איסור להשתמש בדבר הגזול לצורך גבוה, דינו שוה בכל המצוות שבתורה, וכדאיתא בדברי חכמינו ז"ל (סוכה ל). לגבי לולב הגזול שפסול למצוה, וכן בשאר המצוות קיימא לן דהוה מצוה הבאה בעבירה, ולא עוד אלא שאין זה מברך אלא מנאץ, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא צא). הרי שגזל סאה של חטים ואפאה ובירך עליה, אין זה מברך אלא מנאץ שנאמר (תהלים י ג) "ובוצע ברך נאץ את ה'". ואם כן מדוע הוצרך הכתוב להזהיר כאן בהוראה מיוחדת, לאסור הקרבת הקרבנות מן הגזל.

תכלית הקרבן היא שיכוון האדם כאילו הוא עצמו נקרב על גבי המזבח

ויבואר הענין על פי מה שהאריכו לרזן בספרים הקדושים, על עצם הענין שאדם מביא קרבן ומתכפר עונותיו, דלכאורה האידך יתכן שנפש החוטאת תמצא

כפרתה על ידי הקרבת בהמה, והרי האדם חטא ולא הבהמה, ואיך ימיר את חטאיו בהקרבת בעל חי במקומו.

אמנם תירצו בספה"ק [ראה אלשיך הק' בראשית ד ג] דהנה הקרבן אשר האדם מביא לה', הרי באמת אין יכולת ביד האדם להביא דבר ראוי אליו יתברך, כי אם אשר את נפשו ישא ויקריבנה לפני ה', ורק בהקרבת נפשו יכופר בעד הנפש. ועל כן בעת שהאדם מקריב קרבן לה', צריך להשים בלבו, כי את נפשו היה ראוי לזכות ולנתוח ולשרוף, והלואי שירצה בו הוא יתברך כאשר היה חפץ ביצחק אבינו שנעקד על גבי המזבח, ובכלל הדבר שיכוין בעת זכיחת השור או השה, כאילו את עצמו הוא שוחט ומנתח ונורק דמו, ונשרף על המזבח קרבו וכרעיו וחלבו, ואז יחשב בהקרבת הבהמה, כאילו הקריב את נפשו, ויכופר עונותיו בכחינת זה תמורת זה.

על כל עבודה שנעשה בקרבנו יחשוב כאילו נעשה בעצמו

והא לך מה שכתב בזה בזהר הקדוש (ויקרא ט ע"ב) בכיאר הכתוב "אדם כי יקריב מכם" שהקרבת הקרבן הוא שימסור אדם את נפשו לה' ויחשוב כל מה שנעשה לקרבן לה' כאלו עשה בעצמו.

וכן מצינו בחינה זו אצל אברהם אבינו בעת שהקריב את אילו של יצחק נאמר בו (בראשית כב, יג) "ויעלהו לעולה תחת בנו", ופירוש רש"י שעל כל עבודה שעשה ממנו, היה אברהם אבינו מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאילו היא עשויה בבני, כאילו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מופשט, כאילו הוא נקטר ונעשה דשן.

ובדברים האלו מצינו מבואר להדיא בדברי הרמב"ן שכתב (בפרשת פסוק ט) מעם הקרבת הקרבנות היא, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא

לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, עיי"ש[א].

על ידי ההכנעה והתשובה בעת הבאת הקרבן נחשב כאילו הקריב את עצמו

ועל פי יסוד זה ביאר באלשיך הקדוש (בפרשתן פסוק ג) מאמר הכתוב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה וגו' תקריבו את קרבנכם", רצונו לומר שבתחילה צריך האדם להקריב את עצמו ממש להשי"ת כמרומו בתיבת 'מכם', והיינו על ידי שידמה בנפשו ויכוון בדעתו טרם הבאת הקרבן, כאילו את עצמו הוא מקריב, ויאמר בלבו מי יתן ובחר בו קונו לקרבן, ויכניע את עצמו בהעלותו על לבו כי אליו יאתה ההקרבה בעצם וראשונה, ואחר כך על ידי הקדמה זו שיקדים ויכוין כי את עצמו הוא מקריב, כי אליו יאתה לעשות בו כאשר יעשה בבמה, ויכנע בתשובה שלמה ויקרב אל ה' לתקן אשר נתרחק בחטאו, אז על ידי כן בהקריבכם 'מן הבמה' וגו', אני מעלה עליכם כאילו תקריבו שתי קרבנות, אדם ובהמה. וזהו 'את קרבנכם' ברבוי את.

טעם שהקרבת הקרבן נחשבת כאילו הקריב גופו

והנה אמרו חכמינו ז"ל (חולין צא.) 'צדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם', ולכן מובן שפיר מדוע מועיל אצלם שתמורת הקרבת נפשם יקריבו בהמה

(א) וז"ל הרמב"ן: כי בעבור שמועשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאווה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש,

מממונם, ויחשב עליהם כאילו הקריבו גופם, כי הרי ממנום חביב עליהם יותר מגופם, וממילא בהקרבת הקרבן יתכפר להם כאילו הקריבו עצמם.

אמנם הא תינה בממון שהרויח בדרך היתר וביושר והוא שייך לו, ולכן חביב עליו ממון זה יותר מגופו, מה שאין כן בממון הגזול לא שייך זה, כי הרי אינו שלו ואינו חביב אצלו יותר מגופו, נמצא אם כן שאם יקריב את קרבנו מממון שהרויח שלא ביושר, פיגול היא ולא ירצה, כי קרבן כזה אינו נחשב אצלו כאילו הקריב את גופו, כי גופו חביב עליו יותר מממון זה.

ועל פי הדברים האלו יובן שפיר מדוע הזהירה התורה בהוראה מיוחדת על איסור הגזל בענין הקרבנות, כי הרי עיקר הכפרה של הקרבנות היא דייקא כאשר באה מממון כשר שחביב על בעליהן יותר מגופן, ורק אז נחשב כאילו הקריב את עצמו, ונעשה בהמתו תמורה חלף בעליו.

הצדיק שהוא בבחינת 'אדם' מקריב את עצמו קרבן לה'

ועל דרך העבודה מובא בספר הקדוש אוהב ישראל (פרשת צו ד"ה וידבר) [ב] לבאר הפסוק (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", דתחילת הכתוב איירי במי שהוא במדרגת צדיק, שהוא בדרגה גבוהה בבחינת 'אדם', והקרבן שלו היא, שמקריב את עצמו ממש כמרומזו בתיבת 'מכם', כי עיקר תכלית הקרבן היא

וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד.

(ב) וזה לשונו: דרצונו לומר דמי שהוא בבחינת אדם מעלה הגבוה אז הקרבן שלו הוא מכם ר"ל מעצמיכם ממש והעיקר הוא כשהאדם מקרב נפש רוח ונשמה שלו ומדבק הכל אל השורש עד האין סוף הנקודה הפנימית זהו קרבן לה'. "מן הבהמה גו' תקריבו את קרבנכם", כתיב לשון רבים, וזהו קאי על המון עם שאינם בבחינת אדם להקריב קרבן נפשו ברוחניות ר"ל והם מקריבים קרבנות כפשוטו מן הבהמה כו'.

שיקרב האדם את חלק נפש רוח ונשמה שלו אל הקב"ה, וזהו שאמר "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" "קרבן לה' דייקא, שמקרב הכל אל שורשו. אמנם יש בני אדם שנמצאים במדרגה פחותה ממנו, היינו ההמון עם שגם הם מביאים קרבנות, אבל אצלם היא רק בבחינת "מן הבהמה וגו' תקריבו את קרבנכם", כלומר שאינם מקריבים את עצמם, אלא מקריבים קרבנות מן הבהמות כפשוטו, כאמרו "מן הבהמה".

והשי"ת יהא בעזרינו שנוכה להתרחק מעון הגזל, ויהיו כל מעשה המצוות בתכלית השלימות מממון כשר, לעשות נחת רוח לפני יתברך ולעובדו בלבב שלם כל הימים אמן.

חובת הזהירות אפילו מחשש גזל

החיוב לדקדק ולבחון היטיב שלא תהיה בהקרבן אף לא שמץ וחשש גזל

עוד דקדקו המפרשים בכיבוד הכתוב (ויקרא א ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה" וגו' ומבואר ברש"י 'אדם' למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהרי הכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל.

והקשו דלכאורה מדוע הוצרך רש"י הק' להביא הדרש של איסור גזל בקרבנות מאדם הראשון, והלא מקרא מלא דבר הכתוב (ישעיהו סא ח) "כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה" וגו', ובפרט שהרי בגמרא (בבא קמא סו:) למדו זאת מתיבת 'קרבנו' ולא מן הגזל, ולמה הביאו המפרשים שהלימוד הוא מהאדם הראשון.

אלא הענין הוא שבא הכתוב להורות בזה תוספת מעלה יתירה, שתהיה הקרבן נקיה ומנופה לא רק מגזל ממש, אלא אפילו מחשש סרך גזל, ולא יסמוך על היתרים שונים, אלא יביא רק מהברור לו שהוא נקי בתכלית מכל שמץ, והוראה זו לומדים אנו דייקא מאדם הראשון, שבעת הקריבו את קרבנו הרי היה בטוח שהקרבן שייך לו לבדו ללא שום חשש נדנוד גזל ואונאה, כי הרי כל העולם כולו שלו לבדו היה, כמו כן צריך האדם לדקדק שלא להביא בית ה' קרבן ומנחה שיש בהם איזה שמץ ונדנוד של חטא.

ויש בזה הוראה כללית לכל אורחות חיינו, שנבחון כל מעשי המצוות ועבודתינו, שלא יהיו בהם שום צד איסור ודופי, ואף לא יסמוך על היתרים דחוקים, אלא כולו יהיה קדוש נקי מכל רבב.

אין ראוי להקריב לגבוה ממה שהורה בו חכם אף על פי שמותר מדינא

ועל זה הדרך מוכח בהרחבה בספר קהלת יצחק [בשם ידירו הרב המשכיל החרוף וכו' מו"ה בן ציון ג"י משקוד] וכה דבריו: דהנה יש הרבה דברים שעל פי דין הם מותרים, בכל זאת חסידים וגדולי המעלה נמנעים מהם, כמו שמצינו גבי יחזקאל שאף שעל פי דין מותר לאכול משאלת חכם או מסוכנת, אך יחזקאל הנביא לגודל מעלתו לא היה אוכל מהם, שחשש פן ואולי שגה החכם בהוראותו.

ועתה לפי זה נחקור נא אם היה לו לאדם מעות שזכה בדין, היינו שהיה לו דין עם חברו עליהם, והוא זכה בדין, או היה לו מעות אשר על פי דין לא נוכל להוציא מיד חברו, רק אם תפס לא מפקין מיניה, והוא תפסן, אם מותר להביא קרבן מאותן המעות או לא, ולכאורה הלא השכל הישר יורה בה שלא יביא קרבן ממעות כאלו, אחרי דאדם גדול לא יאכל מדבר שהיה בה שאלת חכם, ואיך אם כן יביא קרבן, ממעות שהיה בה שאלת חכם ודין תורה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, והקריבם נא לפחתך הירצך.

ובזה ניחא מה שצריכין לדרשה דאדם הראשון, דמתיבת 'קרבנו' לא ידעינן לאסור רק גזל גמור, כדאמרו ז"ל קרבנו ולא הגזל, ומאדם הראשון נלמד לאסור אף ממעות שזכה בדין וכדומה, דכמו שאדם לא הקריב מאלה שהרי הכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מאלה.

אף אם עושה צדקה וחסד בממונו אין זה מחפה על הגזל

ובבבלי יקר (פרשתן ד"ה אדם) [ג] מבאר את כוונת רש"י באופן נפלא, והיא תוכחת מוסר שיתרחק האדם מגזל המצוי בינינו, ואף שבוודאי לא נחשדו ישראל

(ג) וזה לשונו: לשון מן הגזל צריך פירוש כי הוה ליה לומר לא הקריב דבר גזול. ונראה שדעת רש"י הוא לפי שאין דרך העולם שילך ויגזול בהמה ויקריב אותה לגבוה, כי אטו

לקום ולעשות מעשה גזל וחמס, ואחר כך יקריבו ממנו בית ה', כי בוודאי לא יעלה על הדעת שתרומה כזו יירצה לפני ה', אך כאשר נתבונן היטב ונחקור את מקור הממון המגיע לידינו, נווכח לראות שכעונותינו הרבים יש מהם שבאו לידינו על ידי התחכמיות שונות שיש בהם איסורי גזל וענפיו, וכדי לחפות על מעשה הגזילה, מפריש מהממון חלק ניכר לצדקה, וחושב בדעתו שמצות הצדקה בכחה לחפות על מעשה הגזילה, ומדמה בעצמו שבכך יטהר השרץ ויוסר עון הגזל מן הממון, אך פשוט וברור שלא באלה יבחר ה', וממון כזה פיגול היא לא ירצה לפניו יתברך, על אף שעשה בהם מעשה חסד.

וזוהו הכוונה בדברי רש"י, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהרי הכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. שבא הכתוב להורות, שכמו שאצל אדם הראשון הרי בוודאי לא היה שום גזל בממונו, כן צריך האיש הישראלי לדקדק שתהיה קרבנו כולו ממון כשר בתכלית, ולא מממון הגזול שהפריש מקצת ממנו לצדקה, כי אין מעשה הצדקה מועילה להכשיר את האיסור. ומדויק לשון רש"י שכתב אף אתם לא תקריבו 'מן הגזל', כלומר מן הגזל ולא כולו כדרך שדרשו (תמורה כח:): מן הבהמה ולא כולה.

בני מעיה של העוץ פסולה למזבח מפני שאוכלת ונהנית מן הגזל

עוד מצינו שהקפידה תורה בענין הקרבנות שלא תהיה בהם שום צד וסרך איסור, מהא שצותה תורה (ויקרא א טז) "והסיר את מראתו בנצתה והשליך אותה

בשופטני עסקינן ומי פתי יסור לעשות עבירה כדי שיעשה בה מצוה כשאין לו הנאה מן העבירה, אמנם זהו בנמצא שיגזול האדם ממון הרבה או יעשה עוול בהרבה ממון, וילך ויתן קצת מן אותו ממון הגזול לצדקה או לקרבן במזימות זו אשר חשב, שבה יהיה לו כופר על המותר שבידו וזהו לשון מן הגזל ולא כולו כדרך שדרשו (תמורה כח:): מן הבהמה ולא כולה.

אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", שצריך להשליך את בני המעיים של העוף ולא להקריבו על גבי המזבח.

ומעמא המולתא מפני שהעוף דרכו להיות פורח באוויר ושם בכל העולם ואוכל מכל צד גזלות וחמסים, על כן אין מן הראוי שיקרבו בני מעיו על גבי המזבח, לכך נאמר 'והסיר את מוראתו בנוצתה', אבל בהמה שאוכלת מאבוס בעליה מקריב כולה שנאמר "והקריב הכהן את הכל המזבחה". וכן דרשו רבותינו ז"ל (ויק"ר ג, ד) בהמה שאוכלת על אבוס בעליה נאמר בה: "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר", אבל בעוף שהוא נוזן מן הגזל נאמר בו "והשליך את מוראתו", כלומר ישליך המעים שאכלו הגזל.

עון הגזל מעכב את האדם להתקרב אל בוראו ולעובדו

ומאמר נורא ותוכחת מוסר כתב בזה מרן החפץ חיים זיע"א בספרו מחנה ישראל (פרק יז), שענין נפלא זה [שמאכל העוף כיון שהיא מן הגזל אין בני מעיה ראויים לגשת אל הקודש] יש בו כדי להקיץ את האדם מתרדמת הזמן, כי כל מי שיש בידו גזל לא יגש אל מזבח ה' ולא יעלה ולא יראה לפניו, אלא שקץ ישקצנו אם לא יחזיר הגזילה, וגם בעולם הזה לבסוף יצא נקי מנכסיו על ידי הגזילה שבידו, כי הקדוש ברוך הוא יזמין לו איש שהוא רע וקשה ממנו ליפרע על ידו, כמו שאמרו חכמינו ז"ל כל מה שאדם גזל וחומס בעולמו אין יוצא מעולמו עד שאחרים בוזין אותו.

עוד מצינו דברים נוקבים ומבהילים בדברי הרבינו בחיי (בפרשת ד"ה והסיר) וכה דבריו: ויש בכאן התעוררות גדולה לבני אדם בענין חומר הגזל, כי כשם שהקב"ה מרחיק מן המזבח כלי המזון שבעוף ולא זכה ליקרב על מזבח ה' מפני שהוא כלי הגזל, כן ירחיק האדם שיש בידו גזל שלא יעלה ויראה לפניו ולא יזכה להיות במחיצתו של הקדוש ברוך הוא אם לא יחזירנו, וגילה לנו הנביא על עונשו החמור שהוא טורדו מן העולם הזה והבא, הוא שאמר (ירמיה יז, יא) "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו", כלומר לעשרו או העושר אליו, "ובאחריתו" לעולם הבא "יהיה נופל מכסא הכבוד" המכוון כנגד מקום מקדשנו, כי עונש

הגזל מעכב שלא תשוב נפשו לשרשה שהוא כסא הכבוד, וזה קשור הפסוק עם חברו. וכבר באר דוד עליו השלום כי הזוכים לעלות לפניו הם אותם שהם נקיים מהגזל, הוא שאמר (תהלים כד, ג - ד) "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב".

השפעת הגזל על העופות וכל שכן על האדם שמצווה על עון הגזל

ומדבריהם למדנו עד כמה חמורה עון הגזל ומה מאוד גדול כח השפעתה, שאפילו אצל בעלי חיים שכלל אינם מצווים על עון הגזל, ואדרבא הרי זו היא מאכלה של העוף שהקציבו לה מן השמים, ואף על פי כן משפיע הדבר על עצמותה ותכונותה, ושוב אינה ראויה להתקרב אל הקודש להקריב בני מעיה לקרבן על גבי המזבח, דכיון שנהנתה ונתפטמה ממאכלי גזל, מושרשת הפגם בקרבה ופסולה לגבוה.

ואם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר, האיש הישראלי אשר מצווה ועומד על איסור הגזל, והתורה אסרה עליו להנות מממון שאינו שלו, הרי בוודאי אם ח"ו נתפטם ונהנה מאכילות אסורות והגזל, משפיע הגזל על עצם עצמותו, וגורם פגם נורא בנפשו, ונמצא שח"ו מהותו ועצמותו הוא מדבר שהשי"ת שונאו כמאמר הכתוב "אני ה' שונא גזל בעולה".

הנערים שיוצאים ח"ו לתרבות רעה מפני שהאכילו אותם ממון גזל

ומאמר נורא מביא הרה"ק בעל הבני יששכר זיע"א בספרו אגרא דפרקא (אות כבו) מה שהגיד בקדשו הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זיע"א, על מה שהוא מן התימא, שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקמנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד תורתם, ומתפללים בכוונה, ועונים אמן יהא שמיה רבא, ואמן, ומיישרים אורחותם, ואחר כך כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומכבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקמנותם והוא הכל

שאינן בו חטא (שבת קי"ט): היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ
בנפשותם כי מצוה גוררת מצוה.

ואמר הוא ז"ל שמעם הדבר הוא מפני שאבותם האכילו אותם ממון גול, שבא
לידם על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורים ושב להם
לכשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאות ומדות גרועות, והביא לראיה לכך
מהנאמר בפרשתינו, שזפק העוף על שנהנה מן הגול לא נתקרב לגבי המזבח כי
לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטוה הנה הש"י שונא החמס.

מאכלות אסורות גורם טבע רע וח"ו יוצא לתרבות רעה

וכבר נתבאר בספרי הפוסקים עד כמה מוזיק הדבר לנפש הילד אם אינו נזהר
מאכילות אסורות בקמנות, ראה מה שכתב הש"ך ביו"ד (סימן פא ס"ק כו)
וזה לשונו: 'אף על פי דקמן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה
להפרישו וכו', היינו מדינא, אבל מכל מקום יפרישו מפני שמזיק לו בוקנתו
שמטמטם הלב וגורם לו טבע רע'. עכ"ל.

ובן כתב בפרי חדש (יו"ד סימן פא): דאף על פי שקמן אוכל נבלות אין מצווין
להפרישו, היינו מעיקר דינא, אבל מכל מקום יפרישוהו מפני שמזיק לו
בוקנתו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה, ולפי שבומנינו זה אין
נזהרים מעניינים אלו רוב הבנים יוצאין לתרבות רעה, ורובם הם עזי פנים שבדור
ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בר קבולי מוסר נינהו.

והחתם סופר בתשובותיו (או"ח סימן פג) כתב: העידו קדמונינו שעל ידי מאכלות
אסורות בנערות, מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע.

והשי"ת יהא בעזרינו שאכן נזכה לשמור את עצמינו ולהתרחק מכל חשש נדנוד
איסור הגול, ולא להתפטם ח"ו ממון שאינו כשר בתכלית, ונזכה לעבוד
את השי"ת באמת אנו וזרעינו עד עולם אמן.

